

Socialdepartementet

Diarienummer S2020/02826/FS

Remissvar – Delbetänkandet Hälsa- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning (SOU 2020:23)**Sammanfattning**

Region Gotland ställer sig, i allt väsentligt, bakom utredningens presenterade bedömningar, som är avsedda att utgöra ett underlag inför den försvarspolitiska inriktningsproposition som regeringen ska lämna till riksdagen under hösten 2020.

Gotland har med sitt ö-läge och befolkningsunderlag en stor utmaning att utveckla hälso- och sjukvården inom civilt försvar beroende på flertalet sårbarheter. Samtidigt finns stort behov av att bygga upp och säkerställa det civila försvaret på Gotland utifrån öns strategiska betydelse, enligt Försvarsberedningen.

Ö-läget kräver ett akutsjukhus som har en större kompetensbredd, fler specialiteter, mer omfattande jourlinjer och smittskyddsverksamhet, mer omfattande investeringar i kontinuerlig fortbildning, utrustning, lokaler och teknisk verksamhet än ett jämförbart länsdelssjukhus på fastlandet.

Gotlands svårigheter med att utveckla civila försvaret inom hälso- och sjukvården involverar flera faktorer. Bland annat har Gotland ett lågt befolkningstal som under sommarhalvåret minst fördubblas med de utmaningar som det medför.

Utvecklingen av civila försvaret inom Region Gotland kommer att kräva stora personella och ekonomiska resurser vilket kan riskera att åsidosätta andra viktiga strategiska uppdrag. Infrastrukturen inom hälso- och sjukvården på Gotland är sårbar varför robusthet, redundans och säkerhet bör prioriteras utifrån Gotlands utsatta och samtidigt strategiska läge.

Gotland är extremt beroende av fungerande transporter med båt och flyg för att säkra en uthållig försörjning av bl a läkemedel och sjukvårdsmaterial. Avsaknaden av reservhamn för Gotlandstrafiken ökar sårbarheten i transporterna till och från ön. I nu-läget är Visby hamn det enda alternativet för upprätthållande av trafiken för både passagerare och gods.

Detta påverkar behovet av lagerhållning och måste planeras utifrån risken att ön blir isolerad, vilket behöver tas med i beräkningen av lagringsuthållighet.

En förutsättning för att Region Gotland ska kunna vidareutveckla arbetet med civilt försvar är att staten finansierar arbetet med kris- och katastrofmedicinska beredskapen utifrån gällande förordningar och lagstiftning.

Region Gotland behöver kompensation för ö-läget genom tilldelning av en extra ö-faktor utöver de generella statliga medlen, som vanligtvis främst fördelas utifrån befolkningsunderlag. Bland annat för att kunna utöka med personella resurser för uppbyggnad, förvaltning och utveckling av kris- och katastrofberedskapen samt det civila försvaret.

De investeringar som krävs för att bygga upp en ökad förmåga, motståndskraft och uthållighet för civilt försvar måste vara finansierat med statliga medel.

Region Gotlands synpunkter på delar av utredningens förslag:

3.1.2 Ett tydligt och sammanhängande planeringssystem

Region Gotland delar utredningens bedömning att totalförsvarsplaneringen bör utföras enligt ett sammanhängande system, tydliggörande av aktörernas olika roller och uppdrag med en tydlig koppling till finansiering.

Dock bör **en** samlad och flerårig överenskommelse tecknas med långsiktiga förutsättningar och finansiering när det gäller krisberedskap och civilt försvar.

3.1.4 Kommunernas och regionernas förmåga att hantera säkerhetsklassad information behöver säkerställas

Region Gotland delar utredningens bedömning att förmåga att hantera säkerhetskyddsklassad information är en förutsättning för planeringen inom totalförsvaret och att detta arbete slutförs. För att det ska få önskvärd effekt i berörda delar erfordras en högre ersättning inom detta område.

3.1.6 Vissa grunder för kommunernas och regionernas beredskapsplanering

Region Gotland delar utredningens uppfattning att arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) och kontinuitetsplanering är viktigt för att stärka kris- och katastrofberedskapen och är därmed en viktig grund för arbetet med civilt försvar. Region Gotland anser att ersättningsnivån för arbetet inte är relaterat till den arbetsinsats som krävs för att arbetet ska få önskat genomslag i hela organisationen.

4.4 Mål för hälso- och sjukvården vid kris och krig

Region Gotland delar utredningens förslag att i försvarsbeslutet år 2020 ange en målsättning för den civila hälso- och sjukvården vid kris och krig, som av utredningen formuleras enligt följande. ”Den civila hälso- och sjukvården ska vid fredstida kriser och vid krig ha kapacitet att utföra sådan vård som inte kan anstå. Sådan vård ska säkerställas för såväl civila som för militär personal. Den av riksdagen beslutade prioriteringsplattformen gäller vid prioritering av vårdbehov. Trots att den allmänna vårdstandarden inte kan vara densamma ska de medicinska behandlingsresultaten för det stora flertalet patienter så långt

möjligt motsvara den nivå som gäller vid ett normalläge i fred”.
Här bör även den s k ”gråzonsproblematiken” särskilt beaktas.

5.1 Totalförsvarets sjukvård

Även om varken djursjukvård eller tandvård ingår i utredningens uppdrag så anser Region Gotland att dessa måste ingå som en del av totalförsvarets sjukvård. Region Gotland anser att de funktioner som ingår i totalförsvarets hela sjukvårdskedja tydligt ska beskrivas för att klargöra roller, uppdrag och ansvar.

5.2.2 Regionernas krigsorganisationer behöver omfatta hela vårdkedjan

Region Gotland vill understryka betydelsen av att regionernas krigsorganisation måste omfatta **hela** vårdkedjan. Det inkluderar även primärvård, somatisk och psykiatrisk specialistvård, öppen och slutet, samt rehabilitering. Utredningen pekar också på behovet av att regioner och kommuner behöver samverka för att skapa en krigsorganisation som omfattar hela vårdkedjan och särskilt planera gemensamt för att upprätthålla hemsjukvård och vård på särskilda boenden. Krigsorganisationen kan även i vissa delar vara till användning vid andra samhällsstörningar som t.ex. terroristattentat, epidemier, naturkatastrofer och i gråzon.

I detta avseende måste Gotlands läge (geografiskt och befolkningsmässigt) beaktas utifrån perspektivet att ”ö-läget” medför att det inte finns någon naturlig samverkanspart utifrån utredningens förslag.

Försvarsberedningen anser att beredskapssjukhus behöver utpekas på Gotland och i norra Norrland för att hantera avståndsproblematik. Region Gotland delar utredningens förslag att begreppet ”beredskapssjukhus” inte är ändamålsenligt för att beskriva den förmåga som behöver planeras för i höjd beredskap och krig. Det handlar istället om att upprätthålla vissa funktioner, kompetenser och vårdnivåer än om att verksamhet ska kunna bedrivas på några i förväg utsedda fysiska byggnader.

Gotland har ett akutsjukhus som är dimensionerat, och med kapacitet, för de behov som finns i fredstid. För att möta de behov som kommer att finnas under höjd beredskap och krig så måste resurser planeras och byggas upp på Gotland redan i fredstid utifrån den förmåga som förväntas finnas.

Region Gotland anser att arbetet med anpassning, utveckling och förvaltning av krigsorganisation samt uppbyggnad av förmåga för höjd beredskap kräver full kostnadstäckning från staten.

5.2.3 Faktorer av betydelse för regionernas organisation i höjd beredskap

Region Gotland delar utredningens uppfattning om de faktorer som är av vikt för regionens organisation i höjd beredskap, vilka anges som - tiden till omhändertagande och primärkirurgisk stabilisering, troligen minskad tillgång av flygtransporter, antal och uppdrag för sjukhus, att regionen måste ha egen förmåga och robusthet. Dessa faktorer är av största betydelse för hur Gotland med sitt ö-läge kan utveckla sin krigsorganisation.

5.3.2 Nationell kartläggning av regionernas förmåga

Region Gotland är tveksam till om förslaget att dubblera antalet vårdplatser i höjd beredskap och krig är ett bra styrmedel. Utifrån perspektivet höjd beredskap handlar det i första hand om att bygga ut förmågan att omhänderta ett stort antal traumaskadade i s k masskadesituation som är viktigt.

I regeringens fortsatta beredning av denna fråga bör det i stället övervägas vilken kapacitet som ska uppnås, t ex mot ett visst antal av olika typskador som kan förväntas per dygn.

Region Gotland understryker att samtliga kostnader som uppstår för regionerna i det kommande arbetet med att öka antalet vårdplatser i höjd beredskap och krig måste finansieras av staten.

5.4 Masskadeplanering

Region Gotland stödjer utredningens bedömning i att förmågan i masskadesituation bygger på den katastrofmedicinska beredskapen och att Socialstyrelsen bör ta fram en nationell masskadeplan som sedan kan utgöra grund för regionala masskadeplaner.

5.5.2 Programmet Sjukvårdens säkerhet i kris och krig

Region Gotland välkomnar förslaget att återinföra programmet Sjukvårdens säkerhet i krig (SSIK). Region Gotland anser att även vårdcentraler, andra relevanta sjukvårdsinrättningar samt kommunala omsorgsverksamheter bör ges hög prioritet. På Gotland är detta viktigt utifrån ö-läget och avsaknaden av att kunna samverka med andra kommuner eller regioner.

Region Gotland delar även utredningens förslag att utse central myndighet med ansvar för programmet och säkerställande av relevant kompetens.

5.5.3 Informations- och kommunikationsteknologi samt AI behöver vara robust

Utredningen bedömer att införandet av informations- och kommunikationsteknologi och artificiell intelligens i vården måste ske med beaktande av totalförsvarets krav på robusthet och redundans.

Region Gotland anser att det i regeringens fortsatta arbete bör övervägas vad totalförsvarets krav betyder för vårdgivarnas möjligheter att nyttja publika molntjänster m.m. inom EU och tredje land.

6.4 Förstärkningsresurs för sekundärtransporter i kris och krig

Region Gotland vill även här betona ö-läget där både förstärkningen och samordningen av sekundärtransporter mellan Gotland och fastlandet är avgörande för belastningen på den gotländska sjukvården.

7.2.5 Förutsättningarna för personalförsörjning till civilt försvar behöver klargöras

Personalen är sjukvårdens viktigaste resurs och en helt avgörande faktor för att kunna bedriva hälso- och sjukvård är att det finns tillgång på personal som kan utföra vård och även vårdens stödprocesser. Idag saknas ett centralt register

över hälso- och sjukvårdspersonal för totalförsvarets behov. I detta register bör även annan, icke legitimerad, personal omfattas.

Region Gotland anser att ett sådant register skapar förutsättningar för omfördelning av hälso- och sjukvårdspersonal mellan regioner utifrån rådande säkerhetspolitiska hotbild.

8.3 Övergripande försörjningsfrågor behöver samordnas nationellt

Region Gotland delar utredningens uppfattning att regeringen bör överväga om det finns grund för att upprätta en sammanhållande funktion för samhällets försörjningsberedskap.

Även i denna fråga så måste Gotlands utsatta läge, beroendet av fungerande transporter och risk för avskurenhet beaktas särskilt avseende nivå 1 och 2.

8.6.1 Ansvaret för försörjningen till vården i vardagen åvilar sjukvårdshuvudmännen – nivå 1

Region Gotland har noterat att försvarsberedningen i sitt betänkande föreslagit att staten ska ersätta regionerna för viss lagerhållning. Det är helt nödvändigt att staten även i detta avseende ekonomiskt stödjer regionerna för att därmed stärka lagerhållningen i hela landet.

8.6.3 Ekonomiska konsekvenser av en eventuell lagringsskyldighet i Sverige – nivå 2

De ordinarie ekonomiska förutsättningarna i kommunerna och regionerna medger inte ett omhändertagande av större samhällskriser, som t.ex. en pandemi. I utredningens fortsatta arbete med frågan om lagringsskyldighet, nivå 2, är det angeläget att det säkerställs att staten finansierar kostnaderna för denna utvidgade skyldighet.

8.6.4 Utökad statlig beredskapslagring av vissa förnödenheter – nivå 3

Region Gotland delar både utredningens och Försvarsberedningens uppfattning att den statliga lagerhållningen av vissa förnödenheter och medicinteknisk utrustning behöver utökas. Detta behov har blivit påtagligt under covid-19-pandemin. I det kommande arbetet är det som utredningen skriver viktigt att Socialstyrelsen samverkar med regionerna och kommunerna när en produktförteckning upprättas.

8.7 Blodförsörjning

Region Gotland stödjer utredarens uppfattning att blodverksamheten behöver bli robust och kunna öka sin kapacitet. Även här har Gotlands ö-läge stor betydelse för möjligheten att kunna öka kapaciteten, vilket måste tas i beaktande vid kostnadsfinansiering då det kräver ett annat arbetssätt än i vardagen.

9.2.3 Nationella utbildnings- och övningsplaner behöver tas fram

Region Gotland instämmer med utredningen att det krävs en nationell samsyn om katastrofmedicinsk beredskap och hälso- och sjukvårdens roll inom totalförsvaret.

Region Gotland ser positivt på att Socialstyrelsen i detta avseende ges ett tydligt uppdrag och vill vidare understryka utredningens förslag att staten i detta sammanhang ska ersätta regionernas och kommunernas kostnader för att

delta i övningar och utbildningar. Region Gotland står bakom förslaget att katastrofmedicin bör ingå i grundutbildningen för all hälso- och sjukvårdspersonal på en allmän nivå. I specialistutbildning av sköterskor och läkare inom akut-, anesthesi-, iva- och opererande specialiteter bör en högre utbildningsnivå bli innefattande olika skadetyper inklusive CBRNE. Det är en grund för en fungerande katastrofberedskap samt för befolkningens säkerhet och trygghet i krig.

9.2.4 Kunskapen i katastrofmedicin och om hälso- och sjukvårdens roll i totalförsvaret behöver öka

Region Gotland ser positivt på att regionerna tillförs medel för att planera och genomföra utbildning och övning inom hälso- och sjukvård för totalförsvarets behov.

Region Gotland kan konstatera att genomförande av utbildning och övning med personal inom området kräver ersättningsnivåer som ligger över de som utredningen förslår. Detta för att täcka upp kostnader för bl a förberedelser, genomförande och vikarier.

9.2.6 Utbildning och övning behöver utgå ifrån den vård som ska bedrivas

Region Gotland ser positivt på utredningens förslag och utbildningarna bör kompletteras med en del av de utbildningar i katastrofmedicin som Socialstyrelsen tidigare svarade för. Det handlar bl a om: befattnings- och instruktörsutbildningar i katastrofmedicin.

Eva Nypelius
Regionstyrelsens ordförande

Peter Lindvall
Regiondirektör